samenvatting

Meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders:

Samenvatting

= Gelijkschap

www.gelijkschap.nl

Samenvatting – Meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders

1. Aanleiding en doel

De VoorleesExpress heeft als hoofddoel het versterken van de taalvaardigheid van kinderen uit minder taalrijke thuisomgevingen. Eerder onderzoek wees uit dat het effect op het verhaalbegrip van kinderen na afloop van het traject afnam. Een mogelijke verklaring hiervoor was dat vooral sprake was van een 'voorlezereffect' en in mindere mate van een 'oudereffect'. Om die reden heeft de VoorleesExpress zich de afgelopen jaren meer gericht op het verbeteren van de overdracht van kennis en vaardigheden van vrijwilligers naar ouders. De VoorleesExpress vraagt zich af hoe de samenwerking met ouders versterkt kan worden om zo de impact te vergroten. Het is daarom belangrijk om goed inzicht te hebben in de behoeften van ouders gedurende het VoorleesExpress-traject: wat hen motiveert en stimuleert om blijvend hun kinderen te kunnen en willen ondersteunen in relatie tot taalontwikkeling.

De VoorleesExpress wil meer impact maken door beter samen te werken met ouders. Deze constatering vormde de aanleiding voor het hier beschreven onderzoek en ontwikkeltraject. Het aansluiten bij en samenwerken met ouders vraagt om een brede kijk op de invulling en impact van gezinsgerichte taalstimuleringsprogramma's zoals de VoorleesExpress. Daarom is in dit ontwikkeltraject gekeken naar de invloed van de VoorleesExpress op meerdere gebieden, met expliciete aandacht voor de ervaringen van ouders en de bredere subdoelen van het programma, zoals het vergroten van het zelfvertrouwen, het stimuleren van leesplezier en het uitbreiden van het sociale netwerk (Heinsbroek, 2024).

Het gehele ontwikkeltraject bestaat uit drie delen en is gebaseerd op een social-design aanpak. In het eerste deel is in een onderzoek verkend hoe ouders en vrijwilligers de samenwerking ervaren en welke verbeteropties zij zien (Notten, 2025a, deel I). In deel II zijn deze inzichten verder uitgewerkt in twee co-creatieve ontwikkelsessies met ouders, vrijwillige voorlezers en coördinatoren, projectleiders, toeleiders en de landelijke organisatie Stichting VoorleesExpress (Notten, 2025b, deel II). Het derde deel van het ontwikkeltraject bestaat uit drie proeftuinen, waarin geselecteerde ideeën in de praktijk verder zijn ontwikkeld en getest (Notten, 2026, deel III).

Het overkoepelende doel van dit traject was: meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders.

2. Wat ouders en vrijwilligers vertelden (deel I)

Het eerste deel van het ontwikkeltraject bestond uit een onderzoek naar de ervaringen van vrijwilligers en ouders met de samenwerking binnen het VoorleesExpress-traject. Het doel was om inzicht te krijgen in hoe ouders deelnemen, wat zij nodig hebben, wat de samenwerking bevordert of belemmert, en welke opbrengsten zij ervaren.

Uit het onderzoek blijkt dat de impact van de VoorleesExpress breder is dan taal alleen. Ouders geven aan dat zij meer plezier ervaren, zich minder alleen voelen en meer vertrouwen krijgen in hun rol als opvoeder. Ook leren zij nieuwe manieren om met taal en boeken bezig te zijn. Vrijwilligers zien ook dat de VoorleesExpress gezinnen toegang biedt tot nieuwe kennis, materialen, sociaal contact en meer zelfvertrouwen. De vrijwilliger vervult hierbij een belangrijke rol: niet als docent, maar als gids die aansluit bij de thuissituatie, meedenkt en kansen creëert voor het hele gezin.

Een belangrijke bevinding is dat alle ouders betrokken zijn, maar dat die betrokkenheid verschillende vormen aanneemt. Niet elke ouder leest actief mee tijdens de sessies — en dat hoeft ook niet. Sommige ouders luisteren mee vanuit een andere ruimte, anderen spelen mee met taalspelletjes of gebruiken tussen de sessies door de materialen die de vrijwilliger achterlaat. De meest fundamentele vorm van betrokkenheid is dat ouders twintig weken lang een vrijwilliger toelaten in hun huis en bij hun kind. Het onderzoek laat zien dat een smalle, traditionele definitie van ouderbetrokkenheid geen recht doet aan deze diversiteit. Juist wanneer vrijwilligers flexibel zijn, respect tonen en aansluiten bij de thuissituatie, lukt het beter om contact te maken met ouders en aan te sluiten bij de manier waarop zij betrokken zijn.

Het idee dat de overdracht van de vrijwilliger naar de ouder ‘beter moet’ om meer impact te bereiken, wordt door dit onderzoek niet bevestigd. Ouders leren al veel, maar op hun eigen manier en tempo. Wat wél helpt, is dat de VoorleesExpress in de communicatie richting ouders, vrijwilligers, projectleiders en toeleiders meer nadruk legt op plezier, zelfvertrouwen en het versterken van ouderlijke zelfeffectiviteit — in plaats van uitsluitend op taalprestaties. Het onderzoek laat zien dat het versterken van plezier en ouderlijk zelfvertrouwen belangrijk is, omdat dit ouders ondersteunt in het zich competenter voelen in het begeleiden van hun kinderen.

Uit de vragenlijsten en interviews blijkt dat ouders vooral deelnemen vanwege de schoolprestaties van hun kinderen en hun eigen beperkte beheersing van de Nederlandse taal. Vrijwilligers benadrukken het belang van plezier, aansluiten bij het gezin en het opbouwen van vertrouwen. Ouders noemen het overnemen van voorbeeldgedrag van

vrijwilligers niet als motivatie of behoefte. Dit vraagt om realistische verwachtingen, toegankelijke communicatie en goede afstemming bij de aanmelding en aan het begin van het traject.

Het onderzoek laat verder zien dat gezinnen sterk van elkaar verschillen, en dat dit ook geldt voor de samenwerking tussen vrijwilligers en ouders. Wat voor het ene gezin werkt, sluit niet vanzelfsprekend aan bij een ander gezin. Maatwerk is daarom essentieel. Ouders en vrijwilligers noemen verschillende manieren om de impact op de langere termijn te vergroten, zoals praktische tips voor thuis, laagdrempelige contactmomenten na afloop en het aanbieden van feedbackmogelijkheden in de eigen taal.

De belangrijkste boodschap van deel I: de VoorleesExpress maakt al veel impact, juist doordat vrijwilligers gezinnen ondersteunen op een manier die verder gaat dan taal alleen. Door te blijven investeren in gelijkwaardig contact, plezier en het versterken van ouderlijk zelfvertrouwen, kunnen kinderen uit minder kansrijke omgevingen beter worden toegerust voor de toekomst.

Het volledige onderzoeksrapport (deel I) vind je hier: Meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders: ervaringen van vrijwilligers en ouders – deel I

3. Wat we samen bedachten (deel II)

In het tweede deel van het ontwikkeltraject werd op co-creatieve wijze voortgebouwd op de uitkomsten van deel I. In twee ontwikkelsessies werd samen bepaald welke thema's belangrijk waren om verder op te pakken en hoe deze in de praktijk vorm konden krijgen.

Wie er meededen en hoe we werkten

Aan de ontwikkelsessies namen ouders, vrijwillige voorlezers en coördinatoren, projectleiders, de landelijke organisatie Stichting VoorleesExpress en de onderzoeker deel. Er werd gewerkt met toegankelijke materialen zodat iedereen op gelijkwaardige wijze kon deelnemen. Er was bewust ruimte voor ieders perspectief, waardoor ouders, vrijwilligers en professionals hun ervaringen en ideeën konden inbrengen.

Hoe ouders feedback kunnen geven

Deelnemers bespraken verschillende manieren om feedback van ouders op te halen, zoals gesprekken met vrijwilligers, één-op-één gesprekken met een onderzoeker, online vragenlijsten en groepsgesprekken. Alle opties werden als mogelijk gezien. Daarbij werd

gewezen op verschillen in digitale vaardigheden, het belang van meertaligheid en het risico op sociale wenselijkheid wanneer vrijwilligers zelf evalueren. Deelnemers benadrukten dat maatwerk essentieel is, omdat gezinnen uiteenlopende behoeften en verwachtingen hebben. Ouders moeten daarom kunnen kiezen hoe zij feedback willen geven.

Wat deelnemers het belangrijkst vonden en hoe we dit verder uitwerkten

De landelijke organisatie selecteerde vooraf een aantal uitvoerbare aanbevelingen uit deel I van het onderzoek. Tijdens de eerste sessie brachten deelnemers prioritering aan met behulp van stickers. Daarbij werd steeds benadrukt dat gezinnen sterk van elkaar verschillen en dat per gezin een andere aanpak passend kan zijn.
In de tweede sessie zijn drie thema's verder uitgewerkt: *Goede start* (duidelijke afspraken, heldere uitleg en materialen zoals animaties en inventarisatiekaarten), *Toolkit* (praktische tips en materialen voor thuis, zoals QR-codes, video's en tastbare hulpmiddelen) en *Nazorg* (een contactmoment na afloop, bijvoorbeeld via een bezoek, telefoontje of uitnodiging in de bibliotheek). Deze uitwerkingen leverden concrete ideeën op die later in de proeftuinen zijn getest.
Tijdens de sessies werd zichtbaar dat ouders, vrijwilligers en professionals soms andere accenten leggen: ouders richten zich vooral op taalondersteuning voor hun kinderen, vrijwilligers op plezier en vertrouwen, en professionals vaker op het 'modelen' van gedrag. Deze verschillen hangen samen met de rollen van de deelnemers en sluiten niet altijd vanzelfsprekend op elkaar aan. Het bespreken van deze verschillen bleek waardevol, omdat dit helpt om oplossingen te ontwikkelen die beter aansluiten bij alle betrokkenen. De opbrengsten uit de sessies vormden daarmee een belangrijke basis voor de vervolgstap: het testen van de ideeën in drie proeftuinen.

Het volledige verslag (deel II) vind je hier: Meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders: ontwikkelsessies – deel II

4. Wat de proeftuinen lieten zien (deel III)

Na het gezamenlijk bepalen en uitwerken van oplossingen in deel II volgde in deel III de volgende stap in de social-designaanpak: het (door)ontwikkelen en testen van ideeën in drie proeftuinen. Lokale projectleiders, vrijwilligers, ouders en toeleiders werkten samen om te onderzoeken wat in de praktijk werkt en wat verdere aandacht vraagt.

Proeftuin 1: Goede start – de toeleider krijgt een grotere rol

De proeftuin van Huis73 in Den Bosch richtte zich op het verbeteren van het aanmeldproces, zodat ouders beter geïnformeerd starten en het traject niet als iets ervaren dat hen 'overkomt'. De projectleider voerde gesprekken met drie toeleiders uit verschillende organisaties. De proeftuin liet zien dat kennis over de VoorleesExpress bij toeleiders vaak is weggezakt en onvoldoende aanwezig is, waardoor ouders niet altijd weten wat zij kunnen verwachten. Een tijdens de proeftuin ontwikkelde checklist met criteria en gesprekspunten hielp om aanmeldingen zorgvuldiger te maken en verwachtingen te verduidelijken. De gesprekken leverden bovendien meer samenwerking en uitwisseling op en werden als waardevol ervaren.

Proeftuin 2: Toolkit

De projectleiders van SCHUNCK In Heerlen kozen voor het thema toolkit om gezinnen iets tastbaars te bieden waarmee zij tussen de sessies door aan de slag kunnen. De tijdens de proeftuinperiode ontwikkelde QR-code toolkit werd getest als middel om ouderbetrokkenheid te vergroten, kinderen extra blootstelling aan taal te geven en schermtijd vaker te vullen met taalrijke, educatieve activiteiten. De ervaringen laten zien dat digitale materialen kansen bieden, maar dat het gebruik ervan sterk afhangt van digitale vaardigheden, voorkeuren en routines van gezinnen en vrijwilligers. De toolkit is daarmee een waardevolle aanvulling, maar geen vanzelfsprekend onderdeel voor iedereen. Het vraagt begeleiding, herhaling en afstemming op wat haalbaar is in het dagelijks gezinsleven.

Proeftuin 3: Nazorg – ouderbijeenkomst

Humanitas Noord-Kennemerland koos voor het organiseren van een ouderbijeenkomst, vanuit de wens om ouders sterker te betrekken bij taalontwikkeling en opvoeding. In samenwerking met netwerkpartners zoals de bibliotheek en BoekStart werd een laagdrempelige bijeenkomst ontwikkeld. Ouders waardeerden de mogelijkheid om vragen te stellen, ervaringen uit te wisselen en elkaar te steunen. Deze peer support gaf hen plezier, vertrouwen en herkenning. Tegelijkertijd werd duidelijk dat het veel tijd en inzet kost om ouders te bereiken voor een bijeenkomst, en dat persoonlijke werving daarbij belangrijk is.

Feedback ophalen bij ouders

Het ophalen van feedback bij ouders werd door alle proeftuinen als relevant gezien. De landelijke organisatie nam hierin het voortouw. Feedback werd verzameld via een online vragenlijst en telefonische gesprekken. Lokale organisaties stimuleerden ouders op verschillende manieren om deel te nemen. De vragenlijst leverde vooral korte, positieve reacties op; telefonische gesprekken gaven wat meer context en nuance, maar weinig

concrete verbeterpunten. De meerwaarde lag vooral in het actief benaderen van ouders en het structureel meenemen van hun ervaringen.

Het volledige verslag (deel III) vind je hier: Meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders: proeftuinen – deel III

5. De vertaling naar de praktijk

Tijdens en na het ontwikkeltraject heeft de landelijke organisatie verschillende onderdelen van de werkwijze doorontwikkeld. De social-designaanpak bleek waardevol: inzichten uit de ontwikkelsessies en proeftuinen zijn direct vertaald naar de landelijke methodiek. De taaltoolkit voor ouders is uitgebreid met online, meertalig en gratis aanbod, toegankelijk via QR-codes in het Doeboek en via deelbare links in de app voor vrijwilligers. Feedback van ouders wordt vanaf 2026 structureel opgehaald via een korte meertalige vragenlijst, aangevuld met persoonlijke gesprekken voor meer verdieping. Ook de begeleiding van vrijwilligers is versterkt: de Kennisbank in de app legt nu meer nadruk op gelijkwaardige samenwerking met ouders, en het Doeboek bevat per sessie gespreksuggesties voor ouder, kind en vrijwilliger, zodat gezinnen ook zelfstandig met taalrijke activiteiten aan de slag kunnen.

Een uitgebreidere beschrijving van de VoorleesExpress over de vertaling naar de praktijk vind je hier: https://voorleesexpress.nl/vertaling-aanbevelingen-samenwerken-met-ouders

6. Overkoepelende inzichten

Het gehele ontwikkeltraject laat zien dat de social-designaanpak goed werkt: door ouders, vrijwilligers, projectleiders en toeleiders actief te betrekken in het begrijpen van het vraagstuk, het ontwikkelen van oplossingen en het testen ervan in de praktijk, ontstaat een werkwijze die beter aansluit bij de leefwereld van gezinnen. De drie fasen samen maken duidelijk dat samenwerken met ouders vraagt om duidelijke en gelijkwaardige communicatie vanaf het begin, realistische verwachtingen, praktische hulpmiddelen die passen bij verschillende gezinnen, ruimte voor maatwerk en aandacht voor diversiteit. Ook structurele manieren om ouders te betrekken en hun ervaringen te benutten zijn belangrijk. Daarbij

hoort ook het expliciet en consistent uitdragen van de bredere visie van de VoorleesExpress richting alle betrokkenen.
De landelijke organisatie speelt hierin een belangrijke rol door locaties te ondersteunen, materialen door te ontwikkelen en inzichten te bundelen. De drie delen van dit onderzoek laten zien dat relatief kleine aanpassingen in werkwijze — zoals heldere uitleg, betere afstemming en praktische hulpmiddelen — al een merkbaar verschil kunnen maken. Door beter aan te sluiten bij gezinnen, vrijwilligers en toeleiders kan de VoorleesExpress haar impact vergroten en kinderen in minder taalrijke omgevingen nog beter ondersteunen.